

Carl Erik Kühl

NOTAT OM AKTØRPERSPEKTIVET

(1980?)

1. Om begrebet *forståelse*: I det følgende står forståelse ikke i modsætning til misforståelse, men sætter selve spillerummet for så vel den korrekte som den ukorrekte forståelse.

2. Om "*Verstehende Soziologie*": Den "forstående sociologi" hævder primatet af den samfundsforståelse, som er samfundsmedlemmernes egen.

3. Om aktørperspektivet som *samfundsvidenskabelig metodisk position*: At indtage denne position er at hævde primatet af den forståelse af menneskelig virksomhed, som med konstitutiv eller tautolog nødvendighed tilkommer subjektet for virksomheden.

3.1. Aktørperspektivet bliver først en *almen* samfundsvidenskabelig metodisk position, når den suppleres med en antagelse af (1) at samfundsmedlemmernes *virksomhed* er den eksemplariske genstand for samfundsforskning, og/eller (2) at enhver mulig genstand for samfundsforskning enten selv *er* menneskelig virksomhed eller *relaterer* sig til menneskelig virksomhed på en sådan måde, at aktørens forståelse af egen virksomhed indbefatter relaterne i deres [relationen i sin?] fulde relevans for samfundsforskningen.

4. At forstå en virksomhed er at forstå en virksomhed i en *verden*.

4.1. De redskaber, det landskab, de medaktører, de vilkår etc. i verden, som aktøren eo ipso forstår, i og med han forstår sig i virksomhed i verden, kalder vi *virksomhedens tautologi*. Aktørens forståelse af virksomhedens tautologi kalder vi *aktørens tautologe forståelse*.

4.11: Om vi begynder med virksomheden og ud fra aktørens tautologe forståelse rekonstruerer ordninger af redskaber, landskab, medaktører (eller medaktørpladser), vilkår etc. i verden, *eller* om vi begynder med noget andet end virksomheden og så rekonstruerer, er ikke altid lige gyldigt. Hvis vi begynder med hammeren som redskab, gør det antagelig ingen forskel. Hvis vi begynder med hammeren som vare, gør det antagelig en forskel. Og hvis vi begynder med konjunkturerne for redskabshandelen, gør det helt sikkert en forskel. Derfor er 3.1 - trods 4.1 - stadig relevant som metodisk pointe, men også som metodisk problem for aktørperspektivet.

5. Virksomhedens tautologi er det nære i en nær-fjernstruktur, et perspektiv på en verden:

aktørperspektivet.

5.1. Ethvert perspektiv bestemmer/bestemmes af et *sted*, hvorfra perspektivet *åbner sig*.

5.2. Aktørperspektivet bestemmer/bestemmes af det sted, aktøren *eo ipso* befinder sig, for så vidt han agerer aktør. Dette sted kalder vi *virksomhedens tautologe sted*.

5.3. Virksomhedens tautologe sted kan have forskellige former for og grader af *offentlighed*. Dvs. det er muligt for andre personer at tiltræde samme sted eller at forestille sig selv som værende samme sted i samme form for handling.

5.31. At tiltræde samme sted i samme form for handling er at tiltræde åbningen for samme perspektiv, jfr. pkt. 5.1. At forestille sig selv som værende samme sted i samme form for handling er at forestille sig selv som værende i åbningen for samme perspektiv, jfr. igen pkt. 5.1.

5.4. At handlinger har form, og at det tautologe sted er offentligt, er nødvendige forudsætninger for aktørperspektivet som metodisk position.

6. En samfundsvidenskab har mere at sige om en menneskelig virksomhed end eksplikationen af aktørens tautologe forståelse (det nære i aktørperspektivet); og mere end eksplikationen af det, der - for selv det skarpeste blik - overhovedet er sigtbart fra aktørens tautologe sted (det nære og det fjerne i aktørperspektivet).

6.1. At en videnskab har endnu mere end dette at sige om en menneskelig virksomhed, betyder ikke blot - og måske slet ikke - at der er flere lovmæssigheder at formulere, men at der er flere forhold, som *angår* aktøren og hans virksomhed uden at være *sigtbare* dér, hvor han agerer (dvs. uden at være indfanget af aktørperspektivet).

6.11. Som to-personers handling er varebyttet *delvis* forståeligt dér, hvor det finder sted. Men også kun delvis. Enhver der tiltræder pladsen som bytteaktør, tiltræder *eo ipso* en reference bagud og fremad i tid til andre pladser end bytteaktørens; f.eks. en reference til pladsen for den, som har udført en bestemt mængde af en bestemt slags arbejde *før* - og som forudsætning for - bytteakten, og til pladsen for den, som konsumerer en bestemt mængde af bestemte goder *efter* - og betinget af - bytteakten. Referencen til disse pladser er indbygget i bytteakten, pladserne selv er det ikke.

6.12. Som samfundsmæssig handling er varebyttet *ikke* forståeligt dér hvor det finder sted. Men også som samfundsmæssig handling *angår* det de byttende parter: (a) som bytteaktører, for så vidt det kvantitative forhold i bytteakten *viser* sig i bytteakten og er *udtryk for* samfundsforhold; og (b) som ikke-bytteaktører for så vidt de under 6.11 nævnte pladser samfundsmæssiggøres i netop den udstrækning, de skriver sig af bytteforholdet som samfundsmæssigt forhold, *eller* i den udstrækning disse pladser allerede selv er udtryk for samfundsmæssige forhold.

7. Der findes samfundsformationer, hvor de forhold, der *angår* aktøren, også i rigt mål er *sigtbare*

fra det sted, hvor aktøren agerer. Og der findes samfundsformationer, hvor de forhold der *angår* aktøren, bare i begrænset udstrækning er *sigtbare* fra det sted, hvor aktøren agerer.

Påstand: Vort samfund - kald det et kapitalistisk samfund, et varesamfund eller blot et industrisamfund - er af den sidste type.

7.1. Du kan forstå, at en mand er fattig, ved at følge ham på vej som aktør, dvs. ved at følge ham fra den ene aktørplads til den anden. Men det er ikke sikkert, at du på denne måde kan forstå, at han er udbyttet.

7.11 Hvis en samfundsvidenskab vil forstå dét, må den være villig til [undertiden] at suspendere aktørperspektivet til fordel for et "teoretisk perspektiv". Men også et teoretisk perspektiv er et perspektiv. Også det teoretiske perspektiv angiver et sted, hvorfra perspektivet åbner sig som perspektiv. Også et teoretisk perspektiv angiver et sted at se fra.

Tilføjelse: Den topologiske tese [som hér gør sig gældende], går ud på, at al indsigt - dagligdags, praktisk eller videnskabelig - er indsigt *fra* et sted. Stedernes orden, deres nær-fjernstruktur og historicitet er genstandsfeltet for den filosofiske topologi.

7.12. En aktørperspektivisk samfundsvidenskabelig. må beskæftige sig med det, der kommer til syne dér hvor aktøren agerer, *og* med det, der netop *ikke* kommer til syne. Negationen specificeres gennem begrebet om det, der *angår* aktøren.

7.13. Den aktørperspektiviske samfundsvidenskab yder sit bedste, når den gør rede for (a) det, der kommer til syne i aktørperspektivet, (b) det, der *ikke* kommer til syne i aktørperspektivet, men samtidig angår aktøren, og (c) åbenhedens og skjulthedens historiske og samfundsmæssige forhold.

7.131. En aktørperspektivisk samfundsvidenskabelig. som skitseret under pkt. 7.13 må være topologisk reflekteret.